

**AR LIETUVAI REIKALINGAS
KRIKŠČIONIŠKŲ VERTYBIŲ
SUGRĮŽIMAS Į VIEŠĄJĮ GYVENIMĄ?**

Jaunimo konferencija, vykusi 2019 m. vasario 22 d.

Vytauto Didžiojo Universitete, Teologijos fakultete

Turinys

Vyskupas Kęstutis KĖVALAS

*Ar krikščioniškas socialinis mokymas
gali tapti alternatyva liberaliam individualizmui ir
marksistiniam socializmui? .....* 4

Dr. Vygantas MALINAUSKAS

*Krikščioniškas požiūris į laisvių ir teisių pusiausvyrą
liberalioje demokratijoje .....* 9

Gintautas VAITOŠKA

*Naujasis žmogus kaip senojo
reminiscencija. Hedonistinės antropologijos
triumfas ir aklavietė .....* 15

Goda KARAZIJAITĖ

*Krikščionybė sovietinėse ir liberaliose
katakombose .....* 21

Šarūnas LEGATAS

*Kodėl politikoje reikalinga nauja krikščioniško
jaunimo karta? .....* 27

Krikščioniškų vertybių išstūmimas iš viešojo gyvenimo turi liūdnų pasekmių tiek Vakarų valstybėms, tiek Lietuvai. Senėjanti arba išmirštanti Europos Sąjunga, tame tarpe Lietuva, ardomos šeimos, valdininkų perdėtas kišimasis į vaikų auklėjimą šeimose, nepagarba negimusiai gyvybei, net krikščionių persekiojimas tapo kone kasdienybe.

Dominuojanti liberali ir kairioji žiniasklaida, save vadinanti pro-europietiška, šiandien vis intensyviau riboja krikščionišką turinį, nors būtent krikščioniškos kultūros pagrindu ES ir buvo sukurta. Man, kaip Lietuvos Respublikos Seimo grupės „Už šeimą“ pirmininkui, labai svarbi ši jaunimo iniciatyva iš naujo skatinti diskusiją dėl krikščioniškų vertybių sugrąžinimo į mūsų gyvenimą.

Konferencijos ko-organizatorius, Seimo narys
Rimantas Jonas Dagys

Vyskupas Kęstutis KĖVALAS

Ar krikščioniškas socialinis mokymas gali tapti alternatyva liberaliam individualizmui ir marksistiniam socializmui?

Jūsų ekscelencija Arkivyskupe, mielas dekane, brangūs Seimo nariai, mieli susirinkusieji – labai gera kreiptis į Jus. Noriu padėkoti Seimo nariui Rimantui Dagiui už paskatinimą bei padrąsinimą kalbėtis tomis temomis, kurios dažnai būna arba „antro plano“, arba tabu temos, o šios konferencijos pavadinimas - „Ar Lietuvai reikalingas krikščioniškų vertybių sugrįžimas į viešąjį gyvenimą“ – parodo, kad turime svarbią problemą. Mano manymu, šiandien krikščioniškos vertybės nėra išnykusios, nes šių dienų demokratinė visuomenė remiasi krikščioniškomis vertybėmis – daugelis šio fakto nesuvokia arba neigia. Taigi, kur slypi tikroji su krikščionybe viešajame gyvenime susijusi problema? Aš manau, kad šiandien susiduriame su vertybių interpretacijų problema. Individai dažnai klausia savęs, kuri vertybė yra tikroji vertybė?

Nusprendžiau aptarti tris žmogaus gyvybės, klestėjimo ir laisvės vertybes liberalizmo ir marksizmo kontekste. Neneigiu to, kad žmogaus gyvybė šiandien laikoma vertybe. Tuos, kurie mano kitaip, laikome pavojingais. Problema slypi tame, kad krikščioniškuoju požiūriu žmogaus gyvybė laikoma besąlygiškai vertinga, o šiandien kyla pagunda įvesti sąlygas žmogaus gyvybei (pavyzdžiui, noras įteisinti abortus, sąlyga pateisinant eutanaziją, utilitaristinis žmogaus gyvenimo vertinimas, pragmatiniai aspektai). Dar visai neseniai socialiniuose tinkluose galėjome pamatyti Niujorko valstijos valdžios atstovų džiugesį dėl priimto sprendimo – aborto įteisinimo. Tai yra žmogaus gyvybės interpretacija, kuria pagrindžiamas tokios formos gyvybės žudymo pateisinimas.

Antroji vertybė – žmogaus klestėjimas. Žmogaus kūrybiškumas, spontaniška saviraiška (gebėjimas kurti, mylėti) šiandien

nekvestionuojami. Šiandien kvestionuojama tai, ką turime omeny kalbėdami apie žmogaus klestėjimą.

Trečia vertybė – laisvė, kurios suvokimo kilmė iš tiesų kyla iš krikščionybės ir tai, kaip mes ją interpretuojame šiandien demokratinėje visuomenėje, kyla iš krikščioniškosios minties.

Problema slypi vadinamojoje reliatyvizmo diktatūroje, kurioje laisvė pradedama varžyti iki tokio lygmens, jog tik ta ideologija, kuri paskelbta valstybine, laikoma teisinga, o kitos – pavojingomis ir žalingomis valstybės bei visuomenės raidai. Taigi, žmogaus gyvybė, jo klestėjimas ir laisvė yra vertybės, dėl kurių svarbos pasaulyje abejonių, atrodo, nekyla, tačiau problema slypi jų interpretavime. Marksizmas pateisina žmonių žudymą vardan naujos pasaulio tvarkos. Tai reiškia, kad ideologijos kuriamos ne pagal žmogaus poreikius, tačiau pats individas tarnauja ideologijai. Kyla klausimas, ar netarnaujame šiandien marksistinei ideologijai, pateisindami abortą, eutanaziją, eksperimentą su žmogumi? Antra, privačios nuosavybės panaikinimas vardan žmonių lygybės. Privačios nuosavybės panaikinimas reiškia ir žmogaus laisvės atėmimą, šeimos sugriovimą ir kitas neigiamas pasekmes, kurias mes išgyvename. Ir trečia: suvaržę žmogaus saviraiškos laisvę dėl tariamo saugumo, jie kūrybiškumą ir spontaniškumą laiko grėsme. Šiandien galima pastebėti, jog žmonės dažniau renkasi saugumą negu laisvę, šitaip atsikratydami atsakomybės dėl savo priimtų veiksmų, išjungdami kūrybinę raišką, arba ją suvaldydami iki tokio lygmens, kad pateisintų protekcionizmą ir kitus veiksmus.

Iš liberalizmo paradigmos kyla žmogaus gyvybę nuvertinančios utilitarizmo ir pragmatizmo perspektyvos. Taip pat manoma, jog žmogus yra savo tiesos kalvis, nebėra vienos universalios tiesos, todėl tiesos pradeda kovoti tarpusavyje, ir, galiausiai, istorija mus moko, kad nesant tiesos pagrindo, kyla kruvina kova, o tiesa yra toje pusėje, kieno pusėje yra brutali militaristinė galia. Liberalizmas kalba apie laisvę, kurią paaiškinti liberalizmo požiūriu galima trumpa fraze: „Darau ką noriu“. Liberalizmo laisvė - tai laisvė, kuri gali išsivystyti į anarchiją. Ir marksizme, ir liberalizme

matome žmogaus interpretacijos problemą, kuri ignoruoja Dievo tiesos interpretaciją. Ir marksizmas, ir sekuliarus liberalizmas yra ateistinės pasaulėžiūros, jos remiasi ateistine pasaulio samprata, kuri aiškinama tuo, jog žmogus nustato pasaulio tvarką, o ne ją atranda kaip prigimtinę. Taigi šiandien nebeberbiame filosofinių ištakų, kuriose atrasti prigimtiniai įstatymai buvo laikomi duotybe, kurias mums suteikė iškiliausieji mąstytojai ir renkamės kitą, lengvesnį kelią - steigiamė savo „modernius“ įstatymus, kurdami naują visuomenės ir žmogaus sampratą.

Ir marksizme, ir liberalizme gausu antropologinių klaidų – žmogus suvokiamas kaip priemonė tikslams pasiekti, klestėjimas čia suprantamas kaip materializmas, nuvertinant individo dvasinį tobulėjimą, o laisvė suvokiama kaip savivalė. Skirtumas tas, kad marksizme savivalė būdinga valdžiai, o liberalizme vyrauja individo savivalė. Taigi, kaip krikščionybė, krikščioniškoji bendruomenė gali pasiūlyti išspręsti šias ideologines problemas? Dažnai įsivaizduojama klaidinga schema, kurioje krikščioniškoji ideologija yra tarp marksizmo ir liberalizmo – centre.

Pasak Popiežiaus Jono Pauliaus II, ši schema klaidinga, o krikščioniškasis socialinis pasiūlymas kyla iš kitos perspektyvos, pradedant ir interpretuojant tris lygmenis naujuoju būdu. Pirmasis lygmuo - santykis su transcendentine tikrove (pagarbia prigimtiniam įstatymui). Antrasis yra požiūris į žmogų, (besąlygiškai gerbiama žmogaus gyvybė) ir galiausiai, kūrybiškumo, jo klestėjimo tikslas. Šiandien kalbama apie visuomenę, kuri suteikia pagalbą žmogui, tačiau nėra tikslas savaime.

Krikščioniškoji bendruomenė gali pasiūlyti tris pagrindinius problemas sprendimus. Pirmasis – apribotos valdžios principas. Šį principą galima paaiškinti labai paprastai. Jei valdžios atstovas pripažįsta, jog nėra Dievas, ir jo žodis nėra paskutinis, tada galima patiems susikurti tam tikras taisykles, tokias kaip dešimt Dievo įsakymų ir šitaip nustatyti savo tvarką. Taip pat svarbu paminėti solidarumo bei subsidiarumo svarbą. Šie principai nėra tik valdžios, bet ir mūsų, kaip vieningos visuomenės, atsakomybė. Tikimės, jog

valdžia pasirūpins nepasiturinčiais žmonėmis, nes ji renka mokesčius ir formuoja institucijas, kurios atsakingos už lengvatų bei pašalpų suteikimą, tačiau toks požiūris neatspindi krikščioniškos visuomenės požiūrio. Evangelijos pagal Matą 25-ajame straipsnyje aiškiai parašyta, jog po mirties būsime vertinami pagal tai, kaip padėjome artimui, taigi atidavimas svetimam, t.y. valdžiai, laikomas nekrikščionišku elgesiu. Subsidiarumas aiškina, jog pagalbos iš valdžios tikėtis galime tik tuomet, kai individualios pastangos nebeveikia, kuomet nėra organizacijų, kurios galėtų suteikti pagalbą. Taigi, pirma turi egzistuoti bendruomenių, organizacijų veikimas, ir antrine laikoma valdžios intervencija ir pagalba. Šiandien žmonės renkasi balsuoti už tuos valdžios atstovus, kurie žada finansinę paramą, kelti pensijas bei socialines pašalpas. Balsuoti už tokią valdžią reiškia palaikyti marksizmą. Sunku būtų įsivaizduoti pirmuosius krikščionis, mėginančius spausti Romos senatorius, idant šie įgyvendintų socialinės gerovės programas ir tai suvoktų kaip priesako mylėti artimą įgyvendinimą.

Kalbant apie valdžią, svarbu paminėti, kad ji turi turėti ribą ir būtent religijos laisvės principas geriausiai nubrėžia valdžios veikimo ribą. Bet kuris autoritarinis režimas grindžiamas suvokimu, kad religijos laisvė yra rimčiausias valdžios galių, šios valdymo formos, apribojimas. Brandi ir nuosekli religijos laisvės samprata apriboja politinės valdžios galimybes kištis į tiek tikinčių, tiek ir netikinčių piliečių gyvenimus. Ji suteikia žmonėms galimybę gyventi pagal savo įsitikinimus, kurti religines bendruomenes, viešai išpažįstančias tai, kuo tiki ir savo nuožiūra organizuojančias viešą bei privačią veiklą bendruomenės viduje. Taigi, visos šios laisvės padeda apsaugoti nuo autoritarizmo įsigalėjimo. Religijos laisvės principus galime išvelgti visuose mūsų sprendimuose, susijusiuose su šeimos, vaikų teisių apsaugos klausimais, taip pat ir kalbant apie viešąją ekonomiką, kuri paremta religijos laisvės principu.

Dar vienas svarbus aspektas – šiandien aktualus ir visuomenėje paplitęs tolerancijos bei subjektyvios tiesos sampratos stiprinimas. Tolerancija yra visų gerbiama koncepcija. Toleruojame visus, tu-

rinčius savo nuomonę, tačiau kyla klausimas, ar visi toleruojame netoleranciją? Jei netoleruojame netolerancijos, ar tai yra netolerancija? Kokių būdu tuomet apibūdinama, kas yra netinkama? Jei viskas toleruojama, kodėl vis dar netoleruojame blogio ir kaip jį apibrėžti? Mūsų mąstyme vyrauja labai ryškūs vidiniai prieštaravimai. Pagrindinis krikščionių darbas yra pabrėžti šį vakarų kultūros vidinį prieštaravimą ir išskelti jo keliamas problemas. Nes, jei nėra universalios bei objektyviai suvokiamos tiesos sampratos ir visos tiesos yra lygios, kyla minėtoji vadinamųjų tiesų kovos grėsmė, kuri, pasak popiežiaus Benedikto XVI gali peraugti į reliatyvizmo diktatūrą. Ji pasireiškia tuo, kad valstybė neigia bet kokią universalios tiesos egzistavimo galimybę. Šis tikėjimas jokios universalios tiesos nebuvimu yra lyg naujoji religija – tai totalitaristinė įžvalga arba pretenzija į tiesos interpretacijos sampratą, kuri yra pavojinga, nes, jei nėra prigimtinių tiesos sampratos, pradeda dominuoti tos, kurios yra sukurtos, dažnai, tam, kad būtų galima paveikti tikrovę savo interesams.

Krikščioniškas socialinis mokymas gali tapti alternatyva liberaliam individualizmui ir marksistiniam socializmui, nes kalba apie žmogaus prigimties konstantas, paremtas transcendentiniu požiūriu į žmogaus asmenį. Jis apibrėžia žmogaus klestėjimą kaip jo kūrybinių, saviraiškos, o ypač meilės galios įgalinimą kur valdžios institucijos besiremdamos subsidiarumo principu neužgožia individualios žmogaus atsakomybės. Ir galiausiai krikščioniškas socialinis mokymas, pabrėždamas pagarbą žmogaus laisvei, primena apie jos sąryšį su prigimtiniu įstatymu. Tik šiame sąryšyje žmogaus laisvę iš vis įmanoma realizuoti. Kur nėra gairių kas yra žmogus, nėra gairių ir visuomenės gyvavimui. Vakarų civilizacija sunkiu ir ilgu keliu išryškinusi žmogaus teises ir pareigas šiandien, turi būti vėl iš naujo stiprinama krikščioniško socialinio mokymo įžvalgų apie žmogų, jo klestėjimą ir laisvę dėka.

Dr. Vygantas MALINAUSKAS

Krikščioniškas požiūris į laisvių ir teisių pusiausvyrą liberalioje demokratijoje

Jeigu mes keliame klausimą apie krikščioniškų vertybių sugrįžimą į viešąjį gyvenimą, mes taip pat turime kelti klausimą apie teises ir laisves. Klausimas – ar reikalingas krikščioniškų vertybių sugrįžimas į viešąjį gyvenimą – anaipol nėra trivialus. Mes gyvename laikmečiu, kai vis dar daug žmonių save tapatina su vienokiomis ar kitokiomis krikščioniškomis vertybėmis. Net ir vakaruose, kur žmonės yra labiau liberalūs nei mes, vis dar daug žmonių tapatina save su krikščioniškomis vertybėmis. Bet kuo labiau įsigalėja liberalioji demokratija, tuo labiau krikščioniškos vertybės stumiamos iš viešojo gyvenimo į privačią sferą. Ir tai nurodo į pirmąjį klausimą, kurį sau turime užduoti, jei rimtai svarstome klausimą ar reikia sugrąžinti ir kaip sugrąžinti krikščioniškas vertybes į viešąjį gyvenimą? Turėtume savęs klausti, kodėl krikščioniškos vertybės yra išstumiamos iš viešojo gyvenimo, nepaisant to, kad krikščionys vis dar sudaro visuomenės daugumą. Jei Lietuvoje padarytume apklausą, matytume, kad dauguma pasisakytų už tam tikras krikščioniškas vertybes. Nepaisant to, viešajam gyvenimui krikščioniškos vertybės daro vis mažiau ir mažiau įtakos. Žinoma, galima ieškoti visokių sąmokslo teorijų ir galvoti, kad egzistuoja turtingi, galingi ir įtakingi piktavaliai, kurie bando krikščioniškąsias vertybes išstumti. Bet toks paaiškinimas vargu ar yra pakankamas. Manau, kad pirmiausiai, norėdami rasti paaiškinimą, mes turime atkreipti dėmesį į tai, ką galima būtų pavadinti liberalizmo žavesiu. Liberalizmas yra žavingas. Ir daug žmonių, įskaitant tuos, kurie save laiko krikščionimis, kurie kiekvieną sekmadienį lankosi šventose mišiose, pasisako už liberalizmą.

Liberalizmo žavesys ir įtaigumas glūdi tame, kad jis iškelia žmogaus teises ir laisves aukščiau visų kitų vertybių ir žada valstybę, kuri yra visiškai neutrali jos piliečių vertybių atžvilgiu. Todėl

bet koks bandymas gražinti krikščioniškas vertybes į viešąjį gyvenimą pagrįstai atrodo kaip pasikėsinimas į teises ir laisves. Liberali ideologija sako, kad viskas gerai, jei jūs turite savo vertybes ir požiūrį. Viskas gerai, kad jūs manote, kad skaistumas yra vertybė. Viskas gerai, jei jūs manote, kad žmogaus lytis yra biologinė duotybė, kurios negali pasirinkti. Ir viskas gerai, jei jūs manote, kad santuoka gali būti tik tarp vyro ir moters. Tačiau liberali ideologija klausia - kodėl jūs turėtumėte šias savo vertybes ir savo požiūrį primesti kitiems? Liberalioji ideologija sako - gyvenkite laikydamiesi skaistumo, bet leiskite mums būti hedonistais. Kurkite šeimą tarp vyro ir moters, bet netrukdykite kurti šeimos dviem vyrams. Laikykitės savo lyties sampratos, bet leiskite mums nuspręsti kokiai lyčiai mes norime priklausyti. Tokia pozicija atrodo teisinga, įtaigi bei neišvengiama, norint gyventi laisvoje visuomenėje. Todėl didelė dalis krikščionių pasirenka būti liberalais viešajame gyvenime, manydami, kad užtenka būti krikščionimi, t. y. puoselėti krikščioniškas vertybes privačiai. Didelė dalis JAV demokratų partijos narių, save laikančių katalikais, abortų atžvilgiu laikosi pozicijos – privately opposing, publicly supporting (privačiai prieštarauju, bet viešai palaikau). Taip jie daro nebūtinai todėl, kad yra dviveidžiai. Jie taip daro todėl, kad mano, jog to iš jų reikalauja teisingumas ir pagarba kitų asmenų laisvėms ir teisėms. Panašiai, kaip būdamas kataliku ir tikėdamas, kad krikščionybė yra vienintelė tikra religija, nereikalauji, kad būtų uždrausta musulmonams išpažinti islamą. Todėl krikščionims natūraliai kyla klausimas - kodėl turėtume pliuralistinėje visuomenėje siekti įtvirtinti savo krikščioniškų nuostatų apie šeimą, apie žmogų prioritetą? Dėl šios priežasties vis daugiau žmonių, kurie dar save laiko krikščioniais, netgi praktikuojančiais krikščioniais užima poziciją, kad aš asmeniniame gyvenime turiu būti tvirtas krikščionis, savo asmeniniu gyvenimu turiu liudyti krikščioniško gyvenimo grožį. Bet neturiu su savo požiūriu lįsti į kitų žmonių gyvenimus, primetinėti jiems savo vertybinių nuostatų. Tiesiog, jei aš savo gražiu gyvenimu sugebėsiu juos patraukti ir jie susižavės bei nuspręš gyventi taip kaip

aš, tai viskas bus labai gerai. Jei ne – ką gi, jie yra laisvi rinktis. Tad klausimas apie tai, ar mes turime grąžinti krikščioniškas vertybes į viešąjį gyvenimą yra klausimas apie tai ar tai, būtų teisinga? Jei, pavyzdžiui, krikščionims leistų, kokia Lietuvoje turi būti žmogaus samprata, kam turi būti teikiamas prioritetas, ar būtų teisinga, kad savo pažiūras jie primestų likusiems visuomenės nariams? Kai tai supranti, gali apimti politinis bejėgiškumas. Mums nepatinka, kad liberalizme krikščioniškos vertybės yra išstumiamos iš viešojo gyvenimo. Bet, atrodo, nėra jokios kitos alternatyvos. Manau, kad tai yra viena iš giluminių priežasčių, kodėl net ir tos partijos, kuris save laiko krikščioniškomis, krikščioniškai demokratiškomis, konservatyviomis tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse, tampa iš esmės liberaliomis. Jos vis dar savo pavadinimuose turi žodžius „krikščionių“, „konservatorių“. Bet priimdamos sprendimus vis dažniau balsuoja taip kaip liberalai. Šio „krikščioniškos“ partijos, kaip ir daugelis visuomenės narių laikančių save krikščionimis, nebemato alternatyvos liberalizmui. Todėl, jei mes iš vis dar rimtai galvojame apie krikščioniškų vertybių sugrąžinimą į viešąjį gyvenimą, mums reikalinga įtikinama teorinė alternatyva liberalizmui. Neturint tokios alternatyvos, pastangos grąžinti krikščioniškas vertybes į viešąjį gyvenimą neišvengiamai susidurs su vyraujančia liberalia teisingumo samprata ir bus marginalizuotos.

Tačiau ar šiandien įmanoma įtikinama alternatyva liberalizmui? Atsakymas yra - taip. Įtikinama alternatyva liberalizmui ne tik įmanoma, bet ir būtina. Todėl, kad liberalizmas ignoruoja fundamentalus teisių ir laisvių egzistavimo principus, kas kelia grėsmę tiek pačioms teisėms ir laisvėms, tiek ilgalaikėje perspektyvoje visos visuomenės gerovei ir jos išlikimui. Alternatyva liberalizmui yra būtina todėl, kad, neatsiradus šiai alternatyvai, liberalizmas iššvaistys krikščioniškosios civilizacijos sukauptų kultūrinių, socialinių, moralinių resursų likučius ir galiausiai atves prie ribos, kurią peržengus vakarų civilizacijos tęstinumas bei tvarumas nebegalės būti užtikrintas.

Svarstydami apie alternatyvos liberalizmui galimybes susi-

duriame su dviem klausimais. Pirmiausiai, kur jos ieškoti? Ir kas atsitiks su taip branginamomis piliečių teisėmis ir laisvėmis? Ar liberalizmo atsisakymas ir bandymas įtvirtinti krikščioniškas vertybes nebus posūkis link totalitarizmo? Ar, kaip mėgstama sakyti, link „tamsiųjų viduramžių?“ Atsakyti į šiuos klausimus mums gali padėti atidesnis žvilgsnis į liberalizmo struktūrines problemas, kurios vyraujančiame politiniame diskurse dažnai yra ignoruojamos. Trumpai norėčiau paminėti tris liberalizmo keliamas problemas, kurios tuo pačiu atsako į klausimą, kodėl liberalizmui būtina alternatyva ir sykiu nurodo, kur tos alternatyvos galime ieškoti. Pirmą liberalizmo problemą yra tai, kad jis ignoruoja aplinkybę, jog teisių ir laisvių egzistavimo būtina sąlyga yra tam tikri gėriai. Visos žmogaus teisės ir laisvės yra skirtos užtikrinti visuomenės nariams prieinamumą prie gėrių, kurie yra būtini jų pilnaverčiam gyvenimui bei klestėjimui visuomenėje. Sunykus šiems gėriams, žmogaus teisės ir laisvės lieka tik tuščiomis deklaracijomis. Pavyzdžiui, tam, kad egzistuotų teisė į išsilavinimą, turi egzistuoti tinkamos švietimo ir mokslo institucijos. Sunykus mokykloms ir universitetams, sunyksta ir pati teisė gauti išsilavinimą. Aplinkybė, kad teisės ir laisvės negali egzistuoti be tam tikrų gėrių, leidžia suvokti, kad teisės ir laisvės yra ne kas kita, kaip socialinio teisingumo reikalavimai, kurie yra skirti užtikrinti visuomenės nariams prieinamumą prie jų pilnaverčiam gyvenimui būtinų gėrių.

Antra struktūrinė liberalizmo problema yra ta, kad jis ignoruoja fundamentalią priklausomybę tarp teisių ir laisvių. Vienų asmenų teisės neišvengiamai sukuria pareigas kitiems asmenims. Tačiau, kuo asmuo turi daugiau pareigų tenkinti reikalavimus kylančius iš kito asmens teisių, tuo siauresnė yra jo laisvė. Ir atvirkščiai, kuo asmuo turi daugiau laisvės, tuo mažiau kiti asmenys gali turėti atitinkamų teisių. Pavyzdžiui, moters neribota laisvė atlikti abortą iki nulio suveda negimusio vaiko teisę į jo gyvybės apsaugą. Ši fundamentali priklausomybė tarp vieno asmens teisių ir kitų asmenų laisvių reiškia, kad vieno asmens teisės neišvengiamai turi pasekmes kitų asmenų laisvėms. Ir atvirkščiai. Todėl liberalizmas, ža-

dėdamas plėsti atskirų visuomenės grupių teises arba laisves, neišvengiamai tą daro kitų visuomenės grupių teisių ir laisvių sąskaita.

Trečia liberalizmo struktūrinė problema yra ta, kad jis propagodamas individualistinę etiką užkertą kelią pastangoms kultivuoti visuomenės narių dorybes, be kurių neįmanomas visuomenės kultūrinių, socialinių, moralinių, ekonominių visuomenės išteklių palaikymas bei atnaujinimas. Liberalizmas propagodamas valstybės neutralumą, kuris pasireiškia abejingumu visuomenės narių dorybėms ir jų individualių pasirinkimų pasekmėms bendrajam visuomenės gėriui, neprisideda prie šių išteklių atnaujinimo. Todėl, liberalizmas gali išlaikyti savo žavesį tik tol, kol nebus išseikvoti ankstesnių kartų pastangomis sukurti ir puoselėti gėriai, sudarantys bendrąjį visuomenės gėrį. Šios struktūrinės liberalizmo problemos atskleidžia, kad liberalizmas nėra pajėgus ištesėti savo pažadų, kuriais jis yra suviliojęs vakarų civilizaciją šiuo jos egzistavimo etapu. Sykiu šios struktūrinės problemos nurodo į prielaidas, kuriomis turi remtis įtikinama alternatyvą liberalizmui.

Norėdami pasiūlyti įtikinamą ir tvarią alternatyvą liberalizmui, turime grįžti prie teisių ir laisvių, kaip teisingumo reikalavimų, skirtų užtikrinti teisingą gėrių, būtinų asmens pilnaverčiam gyvenimui visuomenėje, prieinamumo sampratos. Teisės ir laisvės, suprastos kaip teisingumo reikalavimai, tuo pačiu duoda aiškią gairę, nurodančią teisingas teisių ir laisvių ribas. Individualios teisės ir laisvės negali būti plečiamos daugiau negu būtina užtikrinti visiems visuomenės nariams vienodai teisingą prieinamumą prie jų pilnaverčiam gyvenimui visuomenėje būtinų gėrių. Taip pat teisės ir laisvės negali būti įgyvendinamos likusios visuomenės gerovės bei bendrojo gėrio sąskaita. Galiausiai, rūpestis visuomenės išlikimu ir bendruoju gėriu duoda pagrįstą priežastį skatinti ir palaikyti tuos visuomenės narių pasirinkimus, kurie prisideda prie gėrių, sudarančių visuomenės bendrąjį gėrį, išsaugojimo bei puoselėjimo. Tai, ką mes įprastai vadiname krikščioniškomis vertybėmis, yra ne kas kita, kaip gėriai būtini pilnaverčiam asmens klestėjimui ir gyvenimui visuomenėje. Be tokių gėrių, kaip žmogaus gyvybė, šei-

ma, vyro ir moters santuoka, religijos ir sąžinės laisvė, tėvų teisė ugdyti vaikus dorais žmonėmis pagal savo įsitikinimus nėra įmanomas atskirų visuomenės narių klestėjimas. Be jų nėra įmanomas ir pačios visuomenės klestėjimas bei tęstinumas. Todėl, norėdami išsaugoti visų visuomenės narių teises ir laisves, į kurias kėsina liberalioji ideologija, bei pagarbą teisingumui, mes turime sugražinti į viešąjį gyvenimą krikščioniškas vertybes. Šių vertybių sugražinimo tikslas ne primesti vienu visuomenės narių vertybes likusiems visuomenės nariams, bet išsaugoti ir puoselėti visos visuomenės bendrąjį gėrį. Demokratija, kuriai iš tiesų rūpi teisės, laisvės, teisingumas ir visų visuomenės narių bei pačios visuomenės klestėjimas, nėra liberalioji demokratija. Tokia demokratija yra bendrojo gėrio demokratija. Ir tai alternatyva, kurios įgyvendinimui mums šiandien verta susitelkti.

Gintautas VAITOŠKA

Naujasis žmogus kaip senojo reminiscencija. Hedonistinės antropologijos triumfas ir aklavietė.

Nors gyvename „gyvenimo kokybės“ laikais, būti hedonistu nėra labai populiariu. Tačiau daug kas sutiktų su teiginiu „aš pats galiu nuspręsti, kas yra man gera, o kas ne“. Nors šie žodžiai skamba labai šiurkščiai, jie nėra labai nauji: pasak Alasdair McIntyre, taip gyventi kvietė graikų sofistą Protagorą dar V a. prieš Kristų. Protagoras kalbėjo, kad Atėnuose vyrauja vieni moralę reguliuojantys įstatymai, o Korinte – kiti; kadangi vieno polio moralės principai prieštarauja galiojantiems kitame polyje, laisvas žmogus turi *pats* nuspręsti, kaip jam gyventi. Tokia yra žymaus Protagoro posakio „Žmogus yra visų daiktų matas“ prasmė. Laisvas žmogus yra ne suvaržytas moralės įstatymų, tačiau „natūralus.“¹

„Natūraliai“ gali norėtis susijungti su mylimąja nepaisant „bažnytinės“ moralės, o kai kuriais atvejais - vyrui norisi susijungti su mylimuoju. Lyties tapatybės sutrikimą išgyvenantys žmonės gali „natūraliai“ jaustis esantys kitos gimties (lyties). O medikai „natūraliai“ nenori prieštarauti žmogaus norui pakeisti gimtį, nors tai reiškia rimtą sveikatos sužalojimą (t.y. vyro iškastravimą, krūtų nupjovimą moterims, etc.) Visi šie norai laikomi „natūraliais“, nes žmonės taip jaučiasi. Norima „tiesiog“ jaustis komfortabiliai. Tačiau McIntyre rašo, kad sofistų aprašyto laisvo ir „natūralaus“ žmogaus – t.y. viską sprendžiančio pagal tai, kas jam atrodo lengviausia – psichologija, giliau pažiūrėjus, buvo gana primityvi: jis siekė galios ir malonumo sau pačiam. Tariamai išskeldamas save į „universalų“ žmogiškumo būvį už įvairių visuomenių, jo individualistinė orientacija jį „iškelia“ už bet kokios visuomenės ribų.²

¹ Plg. Alasdair McIntyre, *A Short History of Ethics*. London: Routledge, 1998, 15 psl.

² Ten pat, 18 psl.

Tad ar galima būtų paneigti, kad „natūralių“ savo norų siekimas iš esmės yra senas ir primityvokas dalykas?

Individualistiniai siekiai skirtingose epochose įgauna joms būdingas formas. Mūsų laiku – tai individui malonaus „autentiško“ jausmo, emocijos viršenybė prieš visuomeninį interesą puoselėjantį racionalumą. Nors ir humoro forma, tačiau amerikiečių *The Daily Signal* tinklapyje ne taip seniai buvo publikuotas tokį piešinėlį sąmojingai atspindi šią tendenciją: hiپیų laikų studentas laiko transparentą, ant kurio parašyta „Ne kariaukite, tačiau santykiuokite!“ („Make love not war!“), o mūsų laikmečio jaunuolis – „Neužgaukite mano jausmų!“ („Don't hurt my feelings“) Jei net Lietuvos konstitucinis teismas paaiškino, kad šeima sudaroma ne santuokos ar tėvystės bei motinystės pagrindu, tačiau dėl emocinio ryšio tarp ją sudarančių narių, tai sunku būtų paneigti, kad ir pas mus jausmai yra tapę svarbesniais nei protas.

Tad eina kalba apie labai seną skirtį tarp protingojo ir jausmingojo žmogaus: *Homo sapiens* ir *Homo voluptarius*. Ši skirtis yra paprasta ir kartu fundamentali: jau visam tolesniam žmogaus suvokimui Vakarų civilizacijoje kryptį davusioje Aristotelio antropologijoje yra pasakyta, jog specifiškai žmogiškos savybės, iškeliančios jį virš visos gamtos, yra sąlygotos jausmus valdančio proto. Humanistinė žmogaus samprata į pirmą vietą iškelia asmens dorą arba kilnumą (gr. *arete*) – gebėjimą protingai veikti ne savo, tačiau bendrojo gėrio (graikų atveju – polio bendruomenės) labui. Taip gyvendamas žmogus laimi ir pats: racionali žmogaus veiklos analizė parodo, jog solidarioje visuomenėje jis yra laimingesnis nei toje, kur „žmogus žmogui vilkas“.

„Natūralios“ laisvės nuo moralinių normų ilgesys dar ryškiau nei filosofijos istorijoje supratimas reiškesi pseudomitologiniame kai kurių žymių filosofų mąstyme. Štai Jean'ui Jacques'ui Rousseau yra priskiriamas panašius bruožus turinčio civilizacijos nesugadinto „kilniojo laukinio“ idealas, kuriam – kaip ir pačiam J. J. Rousseau jo gyvenime – seksualiniai santykiai buvo „natūralūs“,

tačiau šeima – ne.³ Gi marksizmo klasikas Friedrichas Engelsas savo veikale „Šeima kaip privačios nuosavybės kilmė“ su nostalgija aprašo, jo nuomone, tikrai buvusį žmonijos istorijoje laikotarpį, kuriame visi seksualiai santykiavo su visais grupinėje santuokoje, ir todėl vyravo taika. Monogamija, pasak Engelso, buvo susijusi su vyrų įsigalėjimu ir privačios nuosavybės atsiradimu; visuomenės harmonija tapo sujaukta. Prieš tai vyravusi grupinė santuoka buvo žmogiškumo triumfas prieš gyvuliškumą: žvėrys neduoda kitiems patinams naudotis jų patelėmis, tačiau žmogus dėl savo kilnumo gyvulišką pavydo jausmą nugalėjo. Tiesa, suvokdamas, kad istorijos rato atgal pasukti negalima, Engelsas šiame veikale pasisako už monogamiją – tačiau ji, pasak mąstytojo, turi trukti tiek, kiek trunka lytinė meilė – *Geschlechtsliebe*. Ir priduria, kad vyrams ji trunka trumpai.⁴ Tiek Rousseau, tiek Engelso „žinios“ apie „gerųjų laikų“ žmogų buvo įsivaizduotos – pavyzdžiui Engelsas rėmėsi jau seniai neadekvačiomis laikomomis L. H. Morgano idėjomis apie primityvias kultūras. Tokias pažiūras tenka priskirti religijotyros prasme įdomaus daugeliui kultūrų būdingo „aukso amžiaus“ – ar „prarasto rojaus“ – ilgesio kategorijai.⁵ Belieka pastebėti, kad toks - instinktų laisvės - rojaus įsivaizdavimas yra „natūralus“ ir mūsų dienoms: štai amerikiečių sociologė K. S. Hymowitz (beje, kilusi iš Vilniaus Gaono giminės) aprašo skaitlingos įvairiai save tenkinančių JAV jaunų vyrų grupės gyvenimą kaip „paršelių dangų.“⁶

---

³ Plg. Frances Fukuyama. *The Great Disruption*. London: Profile Books, 1999, 151 psl.

⁴ Friedrich Engels. *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats*. Stuttgart, 1892, ii sk. Paimta iš <https://marxwirklichstudieren.files.wordpress.com/2012/11/engels-ursprung-der-familie-usw.pdf>

⁵ Plg. Mircea Eliade. *A History of Religious Ideas*. The University of Chicago Press, 1978, 29 psl.

⁶ Kay S. Hymowitz. *Manning Up. How the Rise of Women Has Turned Men into Boys*. New York: Basic Books, 109 – 123 psl. „Paršelių danguje“ jauni, dažnai koledžą baigę vyrai ir turintys stabilų pajamų šaltinį gyvena ypatingai komfortabilų gyvenimą: gerai valgo, nemažai išgeria, tenkina „seksualinius poreikius“ su merginomis, žiūri ir kartais kuria pornografiją – ir, žinoma, neturi

Suprantama, teiginys, kad mes praradome humanistinį žmogaus supratimą Vakarų piliečiui gali kelti prieštaravimų. Argi didžiulis mokslo ir technologinis progresas nėra *Homo sapiens* efektyvios veiklos rezultatas? Turime atsakyti: taip, be abejo taip yra, tačiau sunku būtų paneigti, kad moralės ir kultūros, o dažnai ir medicinos ir psichologijos srityse, žmogus apibrėžiamas ne kaip „protingasis,“ tačiau kaip „jausmingasis.“ Svarbiausias visuomenės tikslas yra šiuos malonius jausmus užtikrinti. Apie moralę mūsų laiku yra net nepatogu kalbėti – na, leidžiama tai per valstybines šventes ar išryškėjus korupcijos skandalams. Kultūra, kaip rašo amerikiečių filosofas Frances Fukuyama, „yra tai, ką menininkai, rašytojai ir kiti gerą vaizduotę turintys žmonės kuria remdamiesi savo vidi- niu balsu“; turbūt niekas nesiginčys, kad menas prarado graikiškąjį kalogatijos idealą, kuriame grožis išreiškia gėrį, o muzikos tikslas – suvaldyti ir sukilninti žmogaus aistras. Užtenka pažiūrėti Eurovi- ziją, kad pamatytum, jog šiuolaikinės populiarios muzikos tikslas dabar yra diametraliai priešingas – beje, toks instinkto išlaisvinimas yra akivaizdus vieno iš svarbiausių hedonizmo filosofijos skeleidėjų - Friedricho Nietzsche'ės - svajonės sugriauti vyro-moters santykių moralę muzikos pagalba išsipildymas.⁷ Moksle labiausiai hedonis- tinė antropologija yra įsigalėjusi tose medicinos ir psichologijos srityse, kurios apibrėžia ir rūpinasi seksualine žmogaus sveikata. Iškastruotas vyras daugelyje Vakarų šalių laikomas sveikas, kadangi jis maloniau jaučiasi laikydamas save moterimi; keliasdešimt klinikų JAV ir Europoje mergaitės verčiamos nevaisingomis che-

---

jokio noro kurti šeimą. Specialiai šiai finansiškai gana pajėgių gyventojų grupei yra sukurtas žurnalas „Maxim“, kurio vyraujančios temos yra kompiuteriniai žaidimai, seksualiniai pojūčiai ir motociklai. „Naujojo vyro“ stiliumi gyvena tiek daug amerikiečių, kad sociologai reiškini įvardija kaip „ketvirčio amžiaus krizę.“

⁷ Nietzsche'ės svajonių istorija, jo nusivylimas Richardo Wagnerio muzika kaip nepakankamai išlaisvinančia seksualinį instinktą ir viltis, kad toks „išlaisvini- mas“ pagaliau ateis iš Afrikos ritmų, išsamiai aprašyta amerikiečių filosofo E. Michael'io Jones'o knygoje *Dionisos Rising. The Birth of Cultural Revolution out of the Spirit of Music*. South Bend, Indian: Fidelity Press, 2012.

miškai stabdant jų brendimą dėl to, kad jos nemaloniai jaučiasi būdamos moteriškos gimities; taip pat daroma ir berniukams. Abortas, kurį, beje, pirmasis taikyti pradėjo bolševikų režimas Rusijoje 1920 metais, jau seniai yra tapęs „reprodukcinės sveikatos“ puoselėtoju. Naujausiame galiojančiame JAV psichikos sutrikimų žinyne (DSM V) mazochizmas apibrėžiamas kaip intensyvaus gimtinio susijaudinimo patyrimas, sukeltas pažeminimo, mušimo ar kitokio kentėjimo ir pasireiškiantis fantazijose arba realiame elgesyje. Sadizmas – būseną, kada žmogus patiria seksualinį susijaudinimą kitą žmogų fiziškai arba psichologiškai kankindamas. Žinynas teigia, kad toks žmogus yra sveikas, jei jis kankina to norintį žmogų ir dėl tokio elgesio nejaučia gėdos, nerimo ir gali toliau ramiai ir produktyviai gyventi. Taigi jam nėra diagnozuojamas sadistinis sutrikimas, tačiau teigiama, kad tai sveikas žmogus, turintis sadistinių interesų. Analogiškai apibrėžiamas mazochistinių interesų turintis žmogus.

Atrodo, kad Lietuvos visuomenė dar prieštarautų teiginiui, kad moralės srityje mes jau tapome *Homo voluptarius* – emociinguoju žmogumi. Tiesa, grožis ir gėris tebėra mūsų visuomenės „oficialiosios vertybės“, tebeegzistuoja „Vydūno fondai“ ir „Vydūno metai“, o dar didesnė pagarba rodoma laisvės kovų didvyriams, kurie tikrai nepanėšėjo į „jausmingą žmogų“. Tačiau ką mes čia darome, kalbėdami apie protingojo-jausmingojo žmogaus sankirtą? Ar tai yra krikščioniškas ir bažnytinis diskursas? Ne, tačiau būtent Bažnyčia tapo (ar išliko) ta vieta, kurioje dar galima kalbėti ne apie hedonistinį, tačiau apie humanistinį žmogaus supratimą. Protas, kuris jausmų neslopina, tačiau juos suvaldo; dora, kuri kreipia į visuomeninio gėrio puoselėjimą; tas, kuris suvaldo save yra stipresnis nei suvaldantis ištisus miestus, sakoma Biblijos Patarlėse (16:32), o indų Bhagavatgitoje teigiama, kad didžiausia pergalė yra prieš savo geismus.⁸ Šie dalykai tebėra visuomenėje gerbiami, ir aš neatsitiktinai cituoju Bibliją ir indų šventraštį. Baziniai teiginiai apie žmo-

---

⁸ Pagal M. B. Mookheharjee. The Essence of Bhagavad Gita. Kolkata: Academic Publishers, 101 psl.

gaus prigimtį sutampa visose kultūrose – krikščioniškoje, sekuliarioje humanistinėje, industrinėje ir budistinėje, taip pat ir islame tam tikra prasme. Vienas žymiausių psichologijos klasikų Erichas Frommas parodo, jog žmogaus psichinė sveikata ir vidinė gerovė priklauso nuo šių universaliųjų žmogiškumo principų puoselėjimo, nesvarbu kokioje kultūroje ar kokiame laikmetyje jis begyventų.⁹

Tad viešojoje diskusijoje mes turėtume rodyti, kad, kaip sako Vatikano II Susirinkimo konstitucijoje *Gaudium et Spes* teigiama, kad krikščioniški principai atliepia pačius giliausius žmogaus širdies troškimus (#21). Taip, iš tiesų, giliausia krikščioniška žinia peržengia žmogaus proto ribas – nei gėrio ir blogio paslapties, kryžiaus ir prisikėlimo misterijos negalima išaiškinti jokia protinga filosofija. Tačiau svarbu neužmiršti, kad mūsų žmogaus supratimas yra universaliai teisingas; jis patvirtina ir sveiku protu suvokiamus principus ir mokslo duomenis. Būtų galima pateikti daug tai akivaizdžiai parodančių pavyzdžių: pavyzdžiui, kad žmogaus lytį apsprendžia biologija, kad vaiko brendimo stabdymas dėl to, kad jis pasijautė „kitos lyties“ kelia negrįžtamą žalą jo sveikatai, kad chirurgiškai sukurta moteris yra, kaip sako žymus JAV mokslininkas Paul McHue, tėra sumoteriškėjęs vyras ar taip sukonstruotas vyras - suvyriškėjusi moteris, kad homoseksualūs santykiai neišsprendžia žmogaus vidinės dramos, sąlygojančios, pasak Freudo, gimtinio potraukio „apsivertimą“ ir t.t. Visus šiuos ir kitus teiginius galima grįsti gausiais mokslo duomenimis (šių žodžių autorius yra juos apibendrinęs neseniai išleistoje Artumos leidyklos knygoje apie homoseksualų potraukį). Tačiau visų pirma reikėtų atsiminti, jog mūsų „postmodernioje“ visuomenėje mes susiduriame su klasikine žmogiškojo ir gyvuliškojo prado kova. Gali būti, kad dabartinė jausmingojo žmogaus filosofija yra įmantresnė nei Sokrato nugalėtų sofistų – tačiau kaip ir Senovės Graikijoje, mūsų šalies ateitis priklausys nuo to, ar nugalės protas.

---

⁹ Plg. Erich Fromm. *Psychoanalysis & Religion*. New Haven: Yale University Press, 1978, 74 psl.

Goda KARAZIJAITĖ

Krikščionybė sovietinėse ir liberaliose katakombose

Katalikų Bažnyčią sovietai stengėsi užgniaužti dėl kelių priežasčių: komunistinė ideologija buvo ateistinė, taigi jei nėra Dievo, nereikia ir Bažnyčios. Tačiau represijų uolumą skatino ne tiek ideologiniai sumetimai, kiek praktiniai: tikinčiųjų bendruomenė yra stipresnė nei palaužto tikėjimo pakrikusių individų minia. Sovietai apskritai griovė bet kokias tikro bendruomeniškumo formas, vietoje jų į oficialų gyvenimą brukdami dirbtinį kolektyvizmą. Politinė, pilietinė ir religinė visuomenė susitraukė iki šeimų ratelių, o ir ten rusendavo puse lūpų. Lietuviškoji savastis – tiek tautinė, tiek religinė – iš viešojo gyvenimo buvo gujama. Tai nepraėjo be pėdsakų.

Net atgavus nepriklausomybę degraduotas bendruomeniškumas gyja lėtai. Nuskurdintas Bažnyčios ir plačiosios visuomenės individų santykis taip pat ilgai gijo iš sovietinių stigmų. Ilgai mokėmės iš vakarų ar labiau pietų Europos valstybių, kuriose dvasininkijos ir piliečių santykis yra daug artimesnis ir paprastesnis, kur pačios religinės bendruomenės turi ilgas nepertraukto gyvavimo tradicijas. Tai jų istorinė laimė, tačiau mes irgi turime istorinės patirties. Ši patirtis yra skaudi, tačiau ji – lyg tvirtos šaknys, ant kurių galime auginti sveiką ateities medį. Tai partizaninė ir disidentinė patirtis.

Plačioji visuomenė į bažnyčią ėjo nedrąsiai, o santykis su dvasininku buvo komplikuojamas ir skurdinamas, tuo tarpu dalis visuomenės paniro į pogrindinę veiklą. Joje dar aštriau sublizgo religinis patyrimas, dar svarbesnis buvo bendruomeniškumas, dar įdomesnis Tėvynės etnos tyrinėjimas, dar karštesnis patriotizmas. Pasipriešinimo dalyviai rizikavo pačiu brangiausiu: savo ir savo artimųjų gyvybe, sveikata, ateitimi. Taigi, viena vertus, drąsiausias Tautos žiedas, susirinkęs į pogrindį, skaisčiai kurstė tiek tautiškumo, tiek katalikybės ugnį, kita vertus – tikėjimas padėjo ne vienam vėliau išgyventi, išlikti žmonėmis ir padėti vieni kitiems sovietiš-

niuose kalėjimuose ir lageriuose.

Štai kaip Norilsko lageriuose praleistus metus mena politinė kalinė Veronika Misiūnaitė-Meilienė: „Kai aptarnauji virtuvę, jau laimė, nes kartais gauni kiek daugiau košės. Turėjau konservų dėžutę (200 g) ir į ją įkrėsdavau košės savo draugei Marytei Blažytei, kuri baisiai alkana grįždavo iš miško. [...] Kad ir kaip būdavome pavargusios ir alkanos, mūsų devyniolika lietuvaičių spalio mėnesį po darbo rinkdavomės kalbėti rožančiaus, giedoti šventų giesmių“ (Zlatkus B. 1992 Norilsko Vyčiai, Vilnius).

Tuos pačius Norilsko lagerius perėjusi partizanų ryšininkė Jona Ulinauskaitė-Mureikienė pamena išgyvenimus, patirtus tik ką atvežus į šiaurės lagerį, kai bendra malda su likimo sesėmis ukrainietėmis gražino viltį: „Jausmas toks, lyg patekau į bažnyčią. Prie durų priklaupiu. Visą laiką širdį suspaudę gniaužtai pamažu ima atsileisti. Širdis atšyla, rimsta jausmai. Meldžiuosi klausydamas nepakartojamos giesmės. Nežinau, kiek laiko meldėsi, giedojo žmonės. Nurimusi klūpoju prie durų“ (J. Ulinauskaitė-Mureikienė 2014, Likimo išbandymai, Vilnius).

Disidentė, politinė kalinė Nijolė Sadūnaitė savo naujame interviu žurnalui „Legendos“ (2019 m. Nr.1(36)) pasakoja: „Komunistai, kaip ir fašistai, matė, kad religija padeda žmogui išlikti sąžiningam, neišduoti įsitikinimų. Kagėbistai sakydavo: „Kas tu per žmogus? Tokiomis sąlygomis pas mus genialiausi artistai dvi savaites šiaip taip išvaizduos, kad gerai, o ji dešimt mėnesių – dainos, šokiai, aukštyn kojom vaikšto...“

Toliau iliustracijai pacituosiu pačią Lietuvos Katalikų Bažnyčią (LKB Kronikos VI tomas, 1983 Kingsport, Tennessee):

*„Iš LKB Kronikos 51 Nr.: „Kodėl atsirado „LKB Kronika“:
Lygiai prieš 10 metų, t. y. 1972 m. kovo 19 d. pasirodė pirmasis „LKB Kronikos“ numeris. Tai buvo labai kuklus leidinėlis, nutaręs informuoti Tėvynę ir pasaulį apie Lietuvos tikinčiųjų diskriminaciją ir pastangas išsikovoti religinės laisvės minimumą. Kodėl ji pasirodė 1972 metais?“*

Stalino represijos prieš Katalikų Bažnyčią ilgam laikui sukūrė pasyvumo atmosferą kunigijos tarpe. Bažnytinė hierarchija buvo įsitikinusi, kad „prieš vėją nepapūsi“, ir klusniai vykdė visus sovietinės valdžios reikalavimus, o partijos viršūnės planavo vis greitesnę Bažnyčios likvidavimą. Septintame dešimtmetyje už menkiausią „prasižengimą“ prieš slaptas sovietinės valdžios instrukcijas kunigams būdavo uždraudžiama eiti pareigas; Kunigų seminarija buvo tiek suvaržyta, jog kasmet galėdavo priimti vos 5 kandidatus. [...]

Tuo pačiu metu Lietuvos kunigų tarpe vis labiau brendo mintis, jog negalima sėdėti sudėjus rankas, nes sovietinė valdžia visus uždusins. Ką daryti? Atsakymą davė Maskvos disidentai, drąsiai išstodami su savo idėjomis, pareiškimais, knygomis ar leidiniais. Tai buvo pirmas prisikėlimo varpo dūžis, pažadinęs daugelį iš baimės letargo ir šaukiantis: gana tamsos ir miego! Reikia kovoti, reikia sovietinės valdžios nusikaltimus prieš Bažnyčią ir tikinčiuosius išvilkti į dienos šviesą – tegul visas pasaulis pamato tironiją, o gal šviesoje bus nepatogu daryti niekšybes.“

Šiandien Lietuvos ir Europos visuomenėms didžiausias blogis nebe totalitariniai režimai ir brutali prievarta, šiandien didžiausias blogis yra beatodairiškas savitikslis liberalizmas. Kai išsižadėti vertybių žmogus yra verčiamas ne fiziniais kankinimais, o patyčiomis, kai liberali ideologija brukama ne prievartos, o gudrios propagandos pagalba. Kai paminant vertybių dermės principą pagal poreikį demagogiškai idealizuojama viena vertybė, o prieštarausiantiems klijuojamos etiketės. Kai pamirštama, jog tolerancija tampa vertybe tuomet, kai kiekvienam dalykui nubrėžiamos tolerancijos ribos, juk pats žodis anglų kalboje „tolerance“ reiškia ne tiek „absoliutinę toleranciją“, kiek tolerancijos kiekį arba atsparumą kažkam. Juk, pavyzdžiui, negalime būti tolerantiški blogiui. Kai sąvoka „laisvė“ suniveliuojama tik iki supratimo „individo laisvė rinktis“, tuojau pamirštant, kad kur baigiasi tavo laisvės ir teisės, prasideda kito bendruomenės nario laisvės ir teisės. Kai

apskritai pamirštama, jog žmonės gimsta visuomenėje, o ne negyvenamoje saloje...

„Koks tu krikščionis, jei išsižadi savo Dievo, vos kam nors bedus į tavo pirštu?“ – galėtų šiandien klausti kands praeivis. Daugelio tikėjimas šiandien prasideda ir baigiasi giliai širdyse, po devyniais užraktais ir dar dūmų uždanga. Kad, neduokdie, kas nors nepastebėtų. Juk, geriau sau tyliai tikėsiu Dievą, kai niekas nemato, sukalbėsiu maldą prieš miegą, nedarysiu pernelyg didelių nuodėmių, per šventes nueisiu į bažnyčią, papasninkausiu – gal nuoširdžiai, o gal vieną-kitą penktadienį apsimesdamas veganu, nes taip juk populiariau. Čia mano, kaip uolaus krikščionio, misija ir bus baigta. Ar to užtenka?

Mes bijome, kad į mus žvelgtų, bijome, kad į mus bestų pirštu, bijome, kad paklaus: „Ar tu tiki Dievą?“ Nes juk ką atsakyti tiems, kurie gyvenimą grindžia vien teise laisvai rinktis, o pasirinkus tikėti, neva, tampa jau ne laisvas, įspraudė save į rėmus? Nejaugi krikščionis, liberalioj demokratinėj visuomenėj pasirinkdamas teisę tikėti, yra nelaisvas ir nevisavertis šios visuomenės narys? Manau, priešingai. Tik *feisbukiniai* dievukai mums diktuoja kitaip. Diktuoja kitaip, bet iš esmės panašiai, kaip diktavo sovietiniai vadukai okupacijos metais. Gal per ilgus metus, kai diktatas menkai tepasikeitė, pripratome, kad tikėjimas, vertybės, kelrodė žvaigždė gali ne ryškiai šviesti, bet tik rusenti kažkur giliai giliai mummyse, tarytum paslapčia, bet tikrai ne viešajame gyvenime, ne virš visuomenės horizonto.

Šiandien gaji ir ultraliberalų tendencingai iškreipiama sąvoka apie tai, kad „Bažnyčia turi būti atskirta nuo valstybės“. Šiuo teiginiu „koziruojami“ net vieši garsių dvasininkų pasisakymai valstybei svarbiais klausimais, tarsi jie turėtų tik tyliai glūdėti savo katakombose, meldami atgailos už savo egzistenciją. Taip, demokratinėje valstybėje galioja valdžių atskyrimo principas. Tai siekiama, kad prezidento, vyriausybės, Seimo, savivaldos, teismų ir vadinamoji ketvirtoji valdžia (žiniasklaida) veiktų nepriklausomai, papildytų ir kontroliuotų vienos kitas. Tačiau tai nereiškia, kad jos

turi būti atsietos nuo realaus visuomenės gyvenimo valstybėje. Atvirkščiai. Taip ir su ganytojiška dvasinės „valdzios“ institucija – Bažnyčia – ji privalo būti integrali ir gyva valstybės ir visuomenės dedamoji. Todėl išlįsti iš katakombų tiesiog būtina, ypač dabar.

Sovietmečiu Lietuva išsaugojo stiprų tikėjimą tik bunkeriuose, miškuose, pelkėse ir tik naktimis sodybose, kur nevaržomai galėjo būti sakoma, ką galvoji ir kuo tiki. Tikėjimas Dievą buvo vienas iš stipriausių ramsčių nelengvu partizaninio pasipriešinimo kovų metu, tremtyje ir Gulage. Tikėjimas suteikė vilties ir buvo vienintelis tikrai išlaisvinantis dalykas sovietų priespaudos metu.

Kodėl apie išsilaisvinimą šiandien nebekalbame? Nes gyvename laisvoje Lietuvoje? Nes esame laisvi rinktis? Galime elgtis kaip norime, tikėti ką norime? Nes priespaudos nėra, tai ir išsilaisvinti nereikia?

O ar nesusimąstome, jog mūsų tikėjimas neišlaisvintas? Gal mes patys nepasitikime savo tikėjimu? Ne, ne Dievu. O savo tikėjimu. Taip ilgai tylėjome, ilgai nėjome į Šv. Mišias, nesivadovavome Jėzaus mokymu savo kasdieniame gyvenime... Taip ilgai, kad net primiršome, ar tikime. Gal net nebetikime, kad tikime. Susvyruojame, nuleidžiame galvą ir gūžčiojame pečiais, kai kas nors mūsų paklausia: „Ar tu tiki Dievą?“ Bijome (at)skleisti savo tikėjimą, bijome pripažinti savo vertybes, bijome kalbėti tiesiai.

Jei penkias dešimtis trukusi okupacija nebūtų mobilizavusi tikinčiųjų savo pagrindine veikla, galbūt šiandien apie tikėjimą Lietuvoje kalbėčiau kiek kitaip. Tačiau „Katalikų Bažnyčios Kronika“ ir tai, ką darė dvasininkai bei tikintieji represinio komunizmo aki-vaizdoje, vis dar įkvepia mane ir, viliuosi, daugelį kitų jaunų žmonių. Jei nepabijota savo vertybių ir tikėjimo kelti į viešumą tuomet, tai kodėl baiminamasi dabar? Ar būsime uždaryti į kalėjimus? Ar mus tardys, kankins, veš į Sibirą?.. Tikrai ne. Kai kas mus bandys pašiepti ar pabrėžti mūsų „nemodernumą“, „atsilikimą“, „uždarumą“. Bet primenu, kad tiesos karys tvirtai stovi ne tik, kai gražus oras, bet ir per didžiausias negandas. Krikščionybė yra ilgaamžė, visapusiška ir atvira. Krikščioniškos vertybės yra pagrindas, leidęs

nedvejoti net ir karo, okupacijos, priespaudos metais.

Partizanas, Vorkutos politinių kalinių sukilimo dalyvis Petras Aleksiūnas, duodamas mums interviu ir paklaustas, ko palinkėtų jaunimui, su ašara akyje ištaria: „Aš pasakyčiau jaunimui: Dievas ir Tėvynė. Jei jaunas žmogus neturės dvasinės stiprybės, nemylės Dievo ir Tėvynės, nieko nebus. Kas iš mūsų Lietuvos bus? Kas iš mūsų bus?..“ Todėl nebijokime tikėjimu Dievu ir Tėvyne vadovautis ir šiandien, kada atrodo, jog bet kokių tvirtų vertybių plačiajai visuomenei menkai bereikia. Nebijokime pripažinti, kad Bažnyčia, Šventasis raštas ir tikėjimas Dievą gyvenime mums duoda daugiau nei kažkieno pasvaičiojimai viešojoje erdvėje.

Šarūnas LEGATAS

Kodėl politikoje reikalinga nauja krikščioniško jaunimo karta?

Kad atsakyti į klausimą – kodėl politikoje reikalinga nauja krikščioniško jaunimo karta – visų pirma turime suvokti laikotarpį, kuriuo gyvename. Vien pats iškeltas klausimas suponuoja, jog šiandieninės Lietuvos politikoje krikščionybės beveik nebelikę. Išsivadavusi iš Sovietų Sąjungos Lietuva, kaip ir daugelis kitų Vidurio-Rytų Europos šalių Vakarų pavyzdžiu drąsiai žengė liberalios demokratijos keliu ir juo eina iki šiol. Nepaisant to, šiandien net paviršutiniškai įvertinus Lietuvos būklę yra akivaizdu, kad Vakarų pavyzdžiu beveik 30 metų kurta mūsų valstybė daugelyje sričių net tik neatnešė lauktų rezultatų, bet ir sukūrė eilę nepageidautinų padarinių, kurie, jei nebus sprendžiami artimiausiu metu, gali tapti negrįžtamais.

29-ųjų atkurtos valstybės metinių išvakarėse turime nepabijoti pripažinti, jog mūsų šalies politikai reikalingas esminis atsinaujinimas. Kad būtų iš tiesų esminis, šis atsinaujinimas turi būti pagrįstas laiko patikrintais principais, kurie nebūtų svetimi lietuviškajam politiniam charakteriui ir siūlytą alternatyvą beveik 30 metų be gilesnės refleksijos nuo Vakarų kopijuojamiems principams. Kad būtų iš tiesų esminis, šį atsinaujinimą visų pirmą turi inicijuoti veikli ir principinga jaunosios Lietuvos karta, kuri būtų subrendusi jau laisvoje Lietuvoje, pažintų šios nelengvos laisvės privalumus bei trūkumus, ir nebijotų pasakyti to, kas su kiekviena diena tampa vis akivaizdžiau – liberalizmo siūloma tvarka nėra nei amžina, nei nepakeičiama ir vis labiau panašėja į chaosą.

Ar galima teigti, jog krikščionybė yra pajėgi pasiūlyti tvarkos alternatyvą įsivyraujančiam liberaliam chaosui? Mano nuomone, krikščioniškų politinių principų sugrąžinimo poreikį turi diktuoti aiškus jaunosios kartos suvokimas, jog po-Sajūdinės Lietuvos statybos vyko visiškai neatsižvelgiant į tai, kokie šios valstybės

pamatai buvo pakloti Sąjūdžio metu, valstybingumo išvakarėse ir ankstyvuojų jo etapu. Šiandieninė Lietuvos Respublika tikrų tikriausiai nestovi ant liberalizmo pamato. Jos demokratinės santvarkos ištakos intelektualinių požiūrių glūdi modernaus XIX a. romantinio nacionalizmo epochoje, o vertybinį pagrindą jai laiduoja gilių tradicijų katalikybė.

Šiandien Lietuvoje ir Vakaruose vyraujantis politinis režimas su abejomis srovėmis turi mažai ką bendro. Šiam režimui apibūdinti vartojami įvairūs terminai – nuo švelnesnių, tokių kaip liberali demokratija, iki radikalesnių, tokių kaip liberalmarksizmas. Ginčytis, kuris, tikslesnis, neverta. Bet kuriuo atveju, visi sutinka, jog liberalizmo sąvoka šiandien yra neišvengiama kalbant apie Vakarų pasaulio, tame tarpe ir Lietuvos, politinę sąmonę. Šios santvarkos šalininkams liberalizmas yra idealas, jos oponentams – pagrindinis kritikos objektas.

Prieš 20 metų atrodė, jog liberalizmas yra Lietuvos atsinaujinimas, šiandien jau aiškiai matome, jog pačiam liberaliam pasauliui reikalingas atsinaujinimas. Liberalizmas netapo žmonijos istorijos pabaiga, kaip prieš kelis dešimtmečius dar pranašavo kai kurie filosofai. Šioje situacijoje ne išimtis ir Lietuva. Kaip teigia filosofas Alvydas Jokubaitis, šiandien visos Lietuvos partijos, vertybiniu požiūriu, yra liberalų partijos. Tuo tarpu visuomenė toli gražu nėra liberali ir, žvelgiant į pastarojo dešimtmečio globalizacijos padarinius Lietuvai, vargiai galima tikėtis, jog ji ateityje liberalės. Atotrūkis tarp liberalaus elito ir neliberalios liaudies šiandien jau pakankamai ryškus. Vaizdžiausiai jį apibūdina plačiai paplitusi „dviejų Lietuvų“ alegorija, kuri vis dažniau taikoma apibūdinti mūsų šalies būklei. Istorija moko ir elementari politinė logika diktuoja, jog tokio atotrūkio didėjimas tęstis be galo negali, tai neišvengiamai veda arba būtinų reformų, arba revoliucijos link.

Normatyviškai vertinti revoliuciją yra nepaprastai sunku, tačiau pažvelgus į istoriją didžiosios revoliucijos dažniau siejamos su blogais, o ne gerai padariniais. Pačia bendriausia prasme, revoliuciją, kaip reiškinių, geriausia apibūdinti gali padarinių nenu-

spėjamumas. Vis dėlto jos priežastys dažniausiai būna kur kas aiškesnės. Todėl, būdami prie pabaigos neišvengiamai artėjančios globalaus liberalizmo epochos liudininkais, privalome kuo skubiau pradėti mąstyti apie politinės tvarkos principus, kurie būtų pajėgūs pasiūlyti gyvybingą alternatyvą globaliam liberalizmui, užbėgant už akių chaotiškoms revoliucijoms.

Pagrįsti, jog Lietuvoje būtent krikščioniška politinė tvarka yra pajėgi tą padaryti galima dvejopai: įvertinus krikščionybės vaidmenį demokratinės Lietuvos valstybingumo raidos istorijoje bei atskleidus krikščionybės santykį su šiuolaikiniu kairiuoju liberalizmu.

Nebūtinai itin gilus istorijos išmanymas, jog suvoktum, kad visa modernaus demokratinio Lietuvos valstybingumo tradicija yra tvirtai susieta su krikščioniškaisiais ir romantinio nacionalizmo principais grįsta kova už laisvę. Išsilaisvinimui iš carinės imperijos pirmąjį impulsą suteikė ne kas kitas, o būtent vyskupas Motiejus Valančius, inicijavęs lietuvių blaivybės sąjūdį. Valančiaus švietėjišką veiklą lydėjo jo krikščioniškojo sąmoningumo dvasioje išugdyti jaunieji lietuvių intelektualai Jonas Basanavičius ir Vincas Kudirka, kurių veiklą XIX a. pabaigoje jau žymėjo nacionalinio lietuvių charakterio užuomazgas. Reikšmingiausias vyskupo Valančiaus bei nacionalistų Basanavičiaus bei Kudirkos veiklos vaisius buvo politiškai sąmoninga lietuvių tauta, sugebėjusi ginklu apginti savo suverenumo teisę 1918-1920 metų kovose. Krikščioniškoji kova už lietuvių sąmoningumą ir tautiniais principais grįstas lietuvių politinio charakterio ugdymas ėjo koja kojon, kuriant modernią Lietuvos demokratiją.

Panašiu principu sovietinės okupacijos metais veikė tokios organizacijos kaip Katalikų bažnyčios kronikos leidėjų grupė ir Lietuvos laisvės lyga. Tokių kunigų, kaip Alfonsas Svarinskas, skatinamas religinis sąmoningumas ėjo išvien sulig disidentų, tokių kaip Antanas Terleckas, skatinamu tautiniu-pilietiniu sąmoningumu. Būtent tai ir buvo pagrindiniai akstinai, kurių dėka tapo įmanoma laisvės idėjos tąsą nuo tarpukario pirmosios iki kovo 11-osios antrosios Lietuvos Respublikos.

Modernią Lietuvos istoriją galima vertinti kokiais tik nori kursais, tačiau akivaizdu, kad nacionalizmas, o ne liberalizmas nuo pat pradžių lydėjo Lietuvos Bažnyčią ir lietuvių krikščionis kovoje už tautos ir sąmonės laisvę. Taip buvo dėl to, kad liberalizmas iš esmės remiasi kitokia laisvės samprata, negu ta laisvė, už kurią kovoti siūlo krikščionybė bei tautinė idėja. Liberalizmas akcentuoja abstrakčiąją negatyviosios individualios laisvės formą, kurią bendriausia prasme apibūdina formuluotė „laisvė nuo ko“. Tiek Krikščionybės, tiek nacionalizmo laisvės sampratos yra pozityviosios ir visų pirma susijusios su klausimu „laisvė kam“. Kitaip tariant, pastaroji laisvės forma nuo liberaliosios skiriasi tuo, kad laisvę susieja su įsipareigojimu, siekiu tinkamai ją naudoti, traktuoja ją kaip instrumentą gėrio kūrimui, o ne abstraktų tikslą savaime.

Jau šiandien galima stebėti labai įdomų liberalioje dvasioje augintos jaunosios lietuvių kartos požiūrį į istoriją. Viena vertus jie suvokia, jog niekas geriau neapibūdina XX a. Lietuvos istorijos, kaip kova už laisvę. Kita vertus, šiandieninio liberalo kalbėjimas apie laisvę yra visiškai kitoks, negu laisvės kovų dalyvių, rezistentų laisvės suvokimas. Liberalas laisvę įprasmina kitokiu principu, negu tą darė lietuvių partizanai, tokie kaip Jonas Noreika Vėtra, nepriklausomybės kovų dalyviai, tokie kaip Kazys Škirpa bei antisovietinio bažnyčios pogrindžio rezistentai, tokie kaip monsinyoras Alfonsas Svarinskas. Visi jie buvo neliberalių pažiūrų asmenybės, o tai šiuolaikinį liberalą stato į itin keistą poziciją. Liberalas kelis kartus per metus yra priverstas švęsti laisvę, kurią iškovoję priešingų įsitikinimų asmenys. Liberalas šiuos asmenis dėl nesutaikomo politinių pažiūrų skirtumo geriausiu atveju turi sąmoningai pamiršti, blogiausiu atveju (kaip tai vyksta Noreikos ir Škirpos atvejais) niekinti.

Šiuolaikinis liberalizmas gali būti drąsiai vadinamas istorijos skaityti nemokančių amžinų vaikų ideologija, kuri negali pasiūlyti jokios nuoseklios vertybių sistemos ar adekvataus požiūrio į valstybę. Liberalai geriausiu atveju gali pasiūlyti vertybinį neutralumą: istorijos, valstybės, tautos, šeimos, kultūros, moralės atžvilgiu. Jo-

kia tvari politinė bendruomenė būti neutrali šiais atžvilgiais negali. Krikščionybė nei vieno iš išvardytų aspektų atveju nėra neutrali, jis visuomet siūlo vertybinę hierarchiją, kurios nebuvimas liberaliame politiniame mąstyme tampa daugelio problemų ir nesuipratimų šaltiniu. Krikščionybės atveju istorija brėžia kontūrus ateičiai, valstybė suvokiama kaip kolektyvinės tvarkos garantas, tauta – kaip bendruomeninio solidarumo garantas, šeima – kaip individualios laimės garantas, kultūra – kaip civilizacijos garantas, moralė – kaip bendrojo gėrio garantas.

Todėl nereikia savęs apgaudinėti ir drąsiai pasakyti: liberalizmas ir krikščionybė yra nesuderinamos doktrinos. Krikščioniška politika visais esminiais aspektais yra priešinga liberaliai politikai. Lygiai tas pats pasakytina apie liberaliąją ir krikščioniškąją demokratiją – tai yra du skirtingi režimai, kurie dėl principinių skirtumų negali būti suderinti.

Tai suvokus galima pateikti labai aiškų atsakymą į klausimą, kodėl politikai reikalinga nauja krikščioniško jaunimo karta. Tam, kad sukurtų solidžią atsvarą šiandien liberalų dominuojamai politikai, kurioje lieka vis mažiau vietos krikščionims.

Liberalus šiandien atstovauja visos politinės partijos, visi populiariausi kandidatai į prezidentus deklaruoja liberalias vertybes, liberalus užtaria ir gina didžioji dalis žiniasklaidos, nevyriausybinės ir tarptautinės organizacijos. Tuo tarpu krikščionys gerbiami ir remiami tik tiek, kiek prisitaiko prie vyraujančio režimo – liberalios demokratijos. Akivaizdu, kad liberalioje visuomenėje liberalai yra laisvesni už krikščionis. Todėl poreikis gražinti krikščioniškas vertybes į viešąjį gyvenimą visų pirmą reiškia poreikį sukurti opoziciją liberalizmui ir pasipriešinti krikščioniškosios laisvės ribojimui bei jos pakeitimui liberalia laisve.

Efektyviai atsverti liberalizmą, tokį populiarią jaunosios karto tarpe, gali tik tos pačios, jaunosios kartos atstovai savu bekompromisiu apsisprendimu viešąjį, ne tik privatų gyvenimą grįsti krikščioniškaisiais principais. Metas suvokti, jog demokratijoje tik patys krikščionys gali užsitikrinti savo atstovavimą.

„Užsak. Nr xxxx. Tiražas 5000 egz.
Išleido ir spausdino UAB Valdo leidykla
P. Cvirkos g. 2, LT-20131 Ukmergė“